

"การสอนประวัติศาสตร์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดของประเทศไทย" แต่ถ้าครูยังสอนกันแบบบรรยาย เน้นให้เด็กท่องจำก็คงไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะเด็กจะท่องจำไปแบบไม่ซาบซึ้งในความเสียสละของบรรพบุรุษของเขา ดังนั้นในหนังสือเล่มนี้จึงได้นำเสนอวิธีสอนประวัติศาสตร์ที่ดี ๆ ไว้หลากหลายวิธี พร้อมตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแต่ละวิธีได้นำเน้นให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียน ได้เรียนรู้ จากของจริง นอกห้องเรียนที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์มากขึ้น รวมทั้งได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ใช้กระบวนการเรียนรู้ และเรียนรู้อย่างมีความสุขมากกว่าการจมปลักท่องจำอยู่ในห้องเรียน

เกี่ยวกับผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

drsam2007@hotmail.com

การศึกษา

ประสบการณ์

จบการศึกษา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย เคยเป็นครูประถมศึกษา ครูมัธยมศึกษา นักวิชาการศึกษาศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการบริหารสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ผู้อำนวยการสำนักงานบัณฑิตศึกษา ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนระดับปริญญาโท และปริญญาเอกสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ผลงานหนังสือ

มีผลงานจากการเขียนหลายเล่ม อาทิ 80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ

สอนประวัติศาสตร์ให้เด็กมีความสุข สนุกคิด

เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด

การจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง

แนวคิดพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

การเขียนบทเรียนสำเร็จรูป

การพัฒนาชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัย

มีผลงานวิจัยหลายเรื่อง เกี่ยวกับ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาหลักสูตรมีกรอบการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง

การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

การพัฒนาความสามารถในการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การสอนซ่อมเสริม และวิธีสอนต่าง ๆ

สอนประวัติศาสตร์ฯ

ISBN 978-616-7322-03-2

9 786167 322032

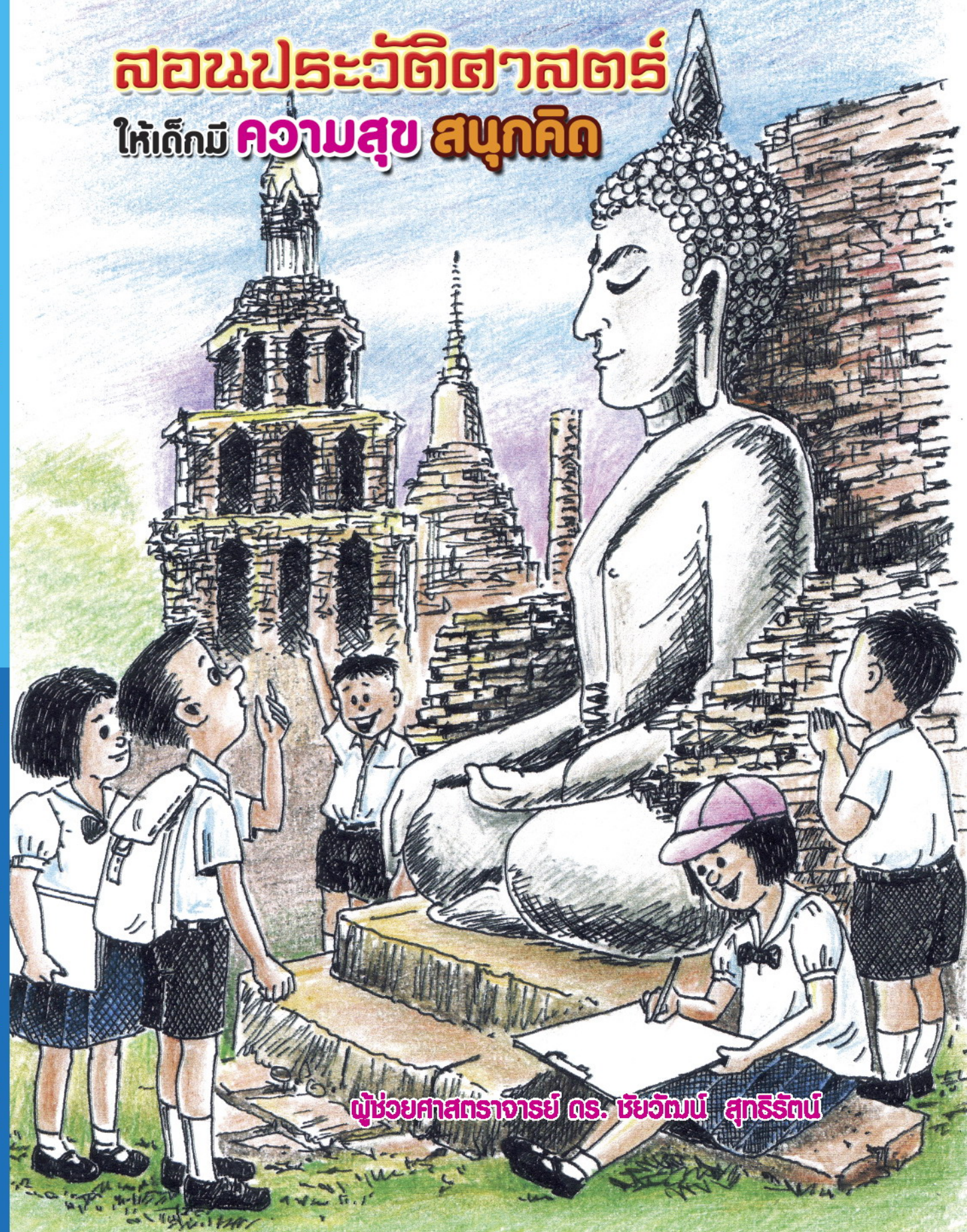
220.00 บาท

สอนประวัติศาสตร์ ให้เด็กมีความสุข สนุกคิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สอนประวัติศาสตร์

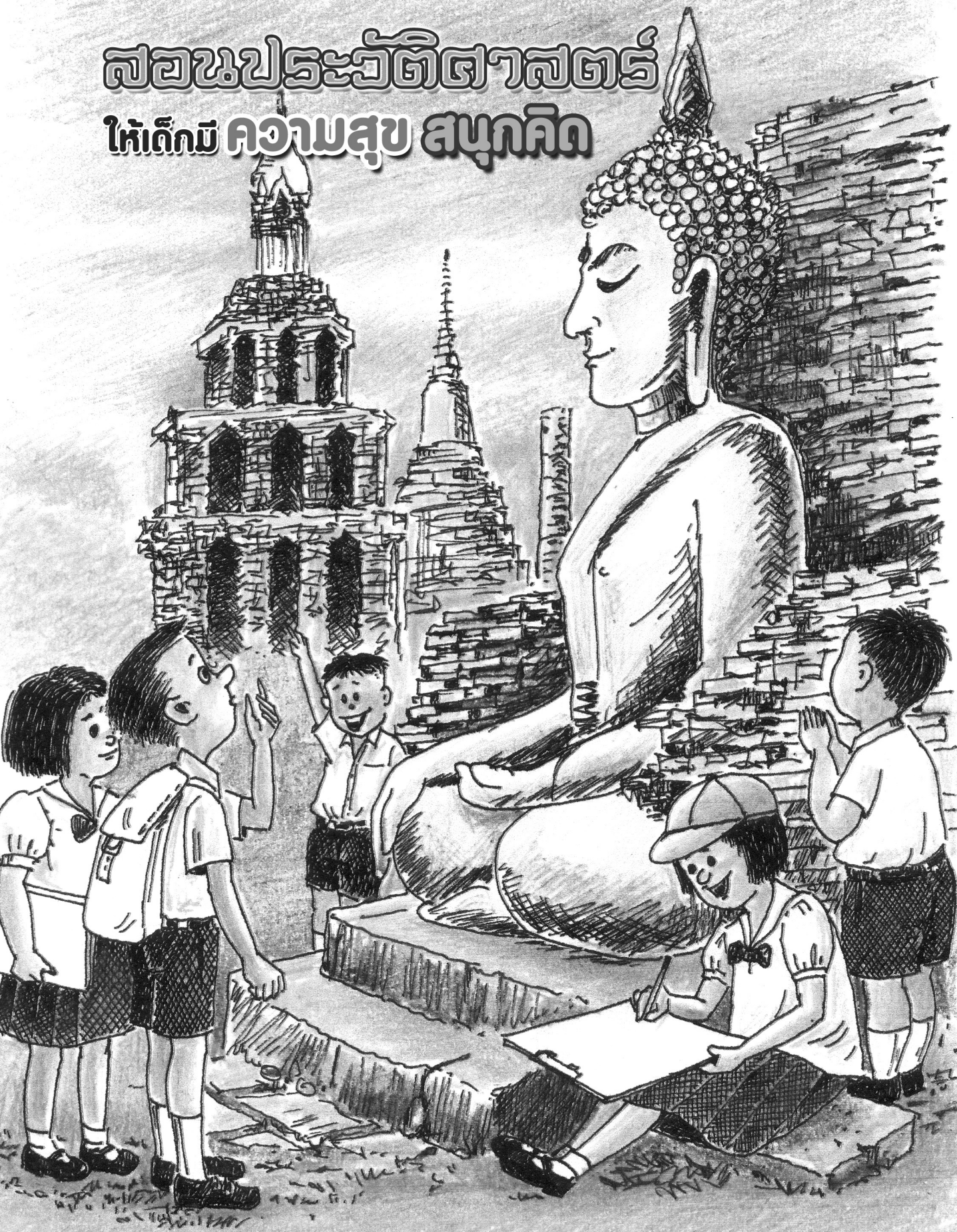
ให้เด็กมีความสุข สนุกคิด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สวชนประวัติศาสตร

ใหเด็กมีความสุข สนุกคิด

สอนประวัติศาสตร์ ให้เด็กมีความสุข สนุกคิด

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์.

สอนประวัติศาสตร์ ให้เด็กมีความสุข สนุกคิด. -นนทบุรี :
สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , 2553.

248 หน้า.

1. ประวัติศาสตร์. 2. ชื่อเรื่อง.

909

ช116ก

ISBN 978-616-7322-03-2

พิมพ์ครั้งที่ 1

กุมภาพันธ์ 2553

จำหน่ายที่

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โทร. 0-2218-7000-3 Fax. 0-2255-4441

รูปเล่ม/ศิลปะ

รังสรรค์ แคนเพ็ชร

ภาพประกอบ

สมควร พุ่มทอง

พิมพ์ที่

บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด

59/4 หมู่ 10 ถนนกาญจนาภิเษก ตำบลบางม่วง

อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 11140

โทร. 0-2903-8257-9 Fax. 0-2921-4587

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้สนใจที่จะเขียนมานานพอควรเนื่องจากผู้เขียนเอง จบทางด้านการสอนสังคมศึกษา และเคยเป็นครูสอนสังคมศึกษาในอดีต และก็ระลึกถึงการสอนประวัติศาสตร์เสมอมาว่าเป็นการสอนที่มีครูน้อยคนนักที่จะสอนสนุก ให้นักเรียนได้คิด อยากเรียน และอยากติดตามการสอนเพราะครูส่วนใหญ่ก็สอนแบบบรรยายที่น่าเบื่อจริง ๆ และครูบางคนก็ให้ท่องจำล้วน ๆ จากสิ่งที่อยู่ในหนังสือ ทำให้ผู้เขียนตั้งคำถามกับตนเองว่า

"เราจะสอน/เรียนประวัติศาสตร์กันไปทำไม" ?

"เมื่อไหร่นักเรียนจะชอบเรียนประวัติศาสตร์" ?

"ทำอย่างไรครูจะสอนประวัติศาสตร์ให้เป็นเรื่องที่สนุก ชวนคิด ชวนติดตาม" ?

"เมื่อไหร่ครูจะเลิกประเมินผลวิชาประวัติศาสตร์แบบท่องจำแบบเป็นบ้า เป็นหลัง" ?

จากคำถามเหล่านี้ช่างประจวบเหมาะกับการที่ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชเสาวนีย์เนื่องในวโรกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2551 ณ ศาลาดุสิดาลัย ว่า

"...ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราสละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดิน มาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียตายตอนนี้ท่านนายกฯ เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวิส แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์ บ้านเมืองเขา ที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มี ไม่ทราบว่าเป็นแผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังงั้นกัน อันนี้น่าตกใจ ชาวต่างประเทศยังไม่ค่อยทราบว่านักเรียนไทยไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ชาติเลย"

จากพระราชเสาวนีย์ข้างต้นทำให้ผู้เขียนสนใจและมุ่งมั่นที่จะเขียนหนังสือนี้ให้เสร็จเร็วขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นว่า "การสอนประวัติศาสตร์" มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอยู่รอดของประเทศไทย แต่ถ้าเราสอนกันแบบท่องจำก็คงไม่เกิดประโยชน์อะไรกับผู้เรียน เด็กก็จะท่องจำไปแบบไม่ซาบซึ้งในความเสียสละของบรรพบุรุษของเขา และเห็นว่าการสอนประวัติศาสตร์เป็นเรื่องน่าเบื่อเหมือนเดิม

ดังนั้นการสอนประวัติศาสตร์ครูต้องปรับวิธีการสอนใหม่ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนให้มากขึ้น ได้สัมผัสและเรียนรู้จากของจริงนอกห้องเรียน ได้เรียนรู้จากแหล่งประวัติศาสตร์มากขึ้น ไม่ใช่ให้นักเรียนไปจมปลักท่องจำอยู่ในห้องเรียนเหมือนเดิม ต้องให้ความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิด และให้ผู้เรียนมีทักษะในการสืบค้นหาความรู้ผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือวิธีการสอนที่ดีต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอไว้ 10 วิธี พร้อมตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจริง ๆ แล้ว ยังมีวิธีการดี ๆ อีกมากมายที่ครูจะต้องค้นคว้าศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่หลักสูตรกำหนดไว้

ผู้เขียนได้นำเสนอเนื้อหาในหนังสือนี้เป็น 8 บท ที่ต่อเนื่องกันโดยเริ่มจากการปูพื้นให้เห็นถึง ความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ ความหมายของประวัติศาสตร์ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้คำถามพัฒนาการคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิด และจบบทสุดท้ายด้วยเรื่อง การวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งนับว่าครบถ้วนสำหรับครูที่จะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพได้

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือนี้น่าจะมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย ที่จะช่วยสร้างองค์ความรู้ด้านการสอนประวัติศาสตร์แก่ครูผู้สนใจ ช่วยปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ของครูจากสอนแบบบรรยาย ที่เน้นการท่องจำมาเป็นเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข ได้คิดจากกิจกรรมที่หลากหลาย และสนุกกับการเรียน ซึ่งจะช่วยเปลี่ยนเจตคติต่อการเรียนของผู้เรียนให้หันมาสนใจเรียนวิชาประวัติศาสตร์มากขึ้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	ความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์.....	1
2	ความหมายของประวัติศาสตร์.....	11
	ความหมาย "ประวัติศาสตร์" จากคำศัพท์ในภาษาต่างๆ.....	12
	ความหมาย "ประวัติศาสตร์" ของนักประวัติศาสตร์.....	13
3	วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์.....	17
	ความหมายของวิธีการทางประวัติศาสตร์.....	18
	ความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์.....	19
	หลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	19
	ความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	21
	ลักษณะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	21
	ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์.....	23
4	ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	25
	ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory).....	26
	ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory).....	30
	ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism).....	35
	ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Theory).....	40

5	การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	47
	ความหมายการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	51
	ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	53
	แนวคิดการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	56
	หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	59
	รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	61
6	การใช้คำถามพัฒนาการคิด.....	63
	ความสำคัญของการใช้คำถาม.....	64
	ลักษณะของคำถาม.....	67
	แนวการตั้งคำถาม.....	70
	บทบาทผู้สอนในการใช้คำถาม.....	73
	ประเภทของคำถาม.....	73
	ลักษณะคำถามที่ดี.....	75
	เทคนิคการใช้คำถาม.....	76
	ระดับการใช้คำถาม.....	79
	การประเมินทักษะการใช้คำถาม.....	86

7	วิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมการคิด.....	89
	การสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)	96
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์....	100
	การสอนแบบโครงงาน (Project Method).....	104
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโครงงาน.....	110
	การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation).....	114
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง.....	121
	การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study).....	125
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง.....	132
	การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem – Based Learning)	135
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก.....	143
	การสอนโดยใช้วงจรการเรียนรู้ (Learning Cycle Method)...	147
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วงจรการเรียนรู้.....	156
	การสอนโดยใช้เทคนิคหมวกหกใบ (Six Thinking Hats).....	160
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคหมวกหกใบ.....	168
	การสอนแบบ 4MAT.....	172
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบ 4MAT.....	182
	การสอนแบบ SSCS.....	186
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบ SSCS.....	194
	การสอนโดยใช้สัญญาการเรียน (Learning Contracts).....	198
	ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการเรียน.....	205

8	การวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์.....	209
	หลักการประเมินผลการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	211
	ความสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง.....	212
	ความหมายการประเมินตามสภาพจริง.....	213
	ลักษณะการประเมินตามสภาพจริง.....	214
	วิธีการประเมินตามสภาพจริง.....	216
	การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง.....	225
	บรรณานุกรม.....	229

1

ความสำคัญ ของวิชาประวัติศาสตร์

จากพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในวโรกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2551
ณ ศาลาดุสิดาลัย ที่ว่า

"...ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราสละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดิน
มาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ท่านนายกฯ เขาไม่ให้เรียน
ประวัติศาสตร์แล้วนะ จนก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์
ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวิส
แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่
กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน
เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์
บ้านเมืองเขา ที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มีไม่ทราบว่าเป็น
แผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังงั้นกัน อันนี้น่าตกใจชาวต่างประเทศ
ยังไม่ค่อยทราบว่านักเรียนไทยไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ชาติเลย"

จากพระราชเสาวนีย์ข้างต้นทำให้กระทรวงศึกษาธิการและนักวิชาการ
ได้หันมาให้ความสนใจการสอนประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการ
ได้เร่งให้ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะหน้าได้กำชับให้
ทุกโรงเรียนจัดการเรียนการสอนวิชานี้เต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้น และจะให้โรงเรียน
สอนประวัติศาสตร์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จะพัฒนาเรื่องผลิตสื่อการเรียนการสอน และ
พัฒนาครูด้วยโดยจะให้ครูเข้าอบรมคู่มือการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของ
คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์รวมทั้งสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้
ประวัติศาสตร์แก่นักเรียนเพิ่มเติมในรูปแบบต่างๆ เช่น พานักเรียนทัศนศึกษา
ในแหล่งประวัติศาสตร์ ให้เรียนแสดงละคร เขียนเรียงความ เป็นต้น จากกระแส
ความเคลื่อนไหวการสอนประวัติศาสตร์ดังกล่าวจึงนับว่าเป็นข่าวดี สำหรับ
ประเทศไทยเนื่องจากเยาวชนไทยมีพื้นฐานความรู้ด้านประวัติศาสตร์ไทยอ่อนมาก
หรืออย่างน้อยก็เรียนรู้อะไรต่อมิอะไรอย่างค่อนข้างสับสน (กระทรวงศึกษาธิการ,
2543: 1)

จากกระแสโลกาภิวัตน์นับว่าเป็นผลกระทบโดยตรงที่สำคัญที่ทำลายกำแพงวัฒนธรรมที่ช่วยล้อมรอบเอกลักษณ์ของชาติไทยไว้ ซึ่งหนทางหนึ่งที่จะช่วยดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทยไว้ได้ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติอย่างจริงจัง ซึ่งทางหนึ่งที่ได้ผลดีคือการสอนเยาวชนไทยให้ซึมซับเอกลักษณ์ของชาติอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากความเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาติเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น เพราะ **"ประวัติศาสตร์ทำให้เราได้ว่ารู้ว่าลักษณะเฉพาะของสังคมของเราได้พัฒนามาบนพื้นฐานของอะไร"** แม้ว่าประสบการณ์ในอดีตจะประสบความสำเร็จหรือสร้างความเจ็บปวดแก่คนในชาติเท่าใด ก็เป็นข้อเท็จจริงหนึ่งที่เราทุกคนต่างก็เป็นผลผลิตของประสบการณ์ในอดีตของบรรพบุรุษที่ได้เสียสละสร้างมา ซึ่งคนในสังคมปัจจุบันควรจะเรียนรู้ความเป็นมาของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เข้าถึง **"ความรู้สึกร่วม"** ของทุกคนในสังคม

ดังนั้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีคุณค่าอย่างมากต่อมนุษย์ เนื่องจาก **"เป็นการเสริมปัญญาแก่ผู้เรียนที่ได้ผ่านกระบวนการอ่าน การคิด การเขียน การพินิจ พิจารณา วิเคราะห์มาอย่างถ่องแท้ จะช่วยกระตุ้นให้เขาได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวโน้มในอนาคตที่ควรดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ สุขุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว"**

โดยในประเทศตะวันตกและประเทศเพื่อนบ้านเรา เช่น ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น เกาหลีเวียดนาม และมาเลเซีย ต่างให้ความสำคัญแก่วิชาประวัติศาสตร์มากเป็นพิเศษ เนื่องจากเขามองเห็นว่า **"การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นการทำความรู้จักสังคมของตนเอง และประวัติศาสตร์เป็นตัวช่วยปลูกฝังความรักมาตุภูมิ ความมุ่งมั่นในปณิธานแห่งชาติ และความเข้าใจวัฒนธรรมประจำชาติ"** (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543: 3)

ประวัติศาสตร์จึงเป็นความทรงจำประสบการณ์ในอดีตของมนุษย์ ถ้าหากเราลืมเลือนไป ก็เท่ากับว่าเราลืมเลือนความเป็นมนุษย์ ลืมมาตุภูมิของตนเอง เราจะไม่รู้ว่าเราเป็นใคร เป็นมาอย่างไร ซึ่งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะช่วยส่งต่ออารมณ์ ค่านิยม และอุดมการณ์ของมนุษย์ ทำให้ชีวิตมีความหมาย มีคุณค่าสำหรับที่จะอยู่ ต่อสู้หรือตายเพื่อสิ่งนั้น ซึ่ง โรเบิร์ต วี แดเนียลส์ แห่งมหาวิทยาลัยเวอร์มอนต์ (ธิดา สาระยา, 2520: 2-18) ได้ให้ แก่คิดว่า

"การศึกษาประวัติศาสตร์มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยพัฒนาความคิดของผู้คนให้มีนิสัยช่างสงสัย ช่างวิพากษ์วิจารณ์ คิดกว้างไม่ลำเอียง แยกความดีความเลว และความเป็นกลาง รู้จักชั่งน้ำหนักในข้อขัดแย้งต่าง ๆ สามารถมองเห็นสีเทาหลายระดับซึ่งอยู่ระหว่างสีดำและสีขาว ประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าในการนำคนไปสู่ความมีปัญญา"

คุณค่าของวิธีคิดแบบประวัติศาสตร์จึงอยู่ที่การส่งต่อความคิดนั้นให้กับวิชาหรือกิจกรรมแขนงอื่น ประวัติศาสตร์เป็นเครื่องกระตุ้นอันทรงพลังให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ใคร่รู้ความจริง และจะช่วยฝึกคนในการวิพากษ์วิจารณ์ แล้วสรุปอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งหากมีการสอนประวัติศาสตร์ที่ถูกวิธีแล้วจะเป็นการศึกษาที่ไม่วันยุติหรือแห้งแล้ง เพราะยังมีข้อมูลอีกมากมายที่น่าสนใจควรนำขึ้นมาศึกษาอย่างมีชีวิตชีวา

ท่านเนห์รู ปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของอินเดียและของโลก ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ไว้เช่นกันว่า (เฉลิม มลิลลา, 2523: 8)

" ศึกษาอดีต เพื่อเรียนรู้ปัจจุบัน
เข้าใจปัจจุบัน เพื่อหยั่งการณ์อนาคต"

ภาพที่ 1 ยาวาหาราล เนห์รู (Jawaharlal Nehru)
นายกรัฐมนตรีคนแรกและรัฐบุรุษของอินเดีย

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงว่าประวัติศาสตร์นั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นเครื่องมือให้คนเข้าใจปัจจุบันและคาดการณ์อนาคตที่จะเกิดขึ้นได้

นอกจากนี้ มาตยา อิงคนารถ และวนิดา ตรงยางกูร (2545: 42-46) ได้สรุปความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์จากคำกล่าวของนักประวัติศาสตร์ต่างประเทศและประเทศไทยไว้หลายท่าน ดังนี้

โรเบิร์ต วี แดเนียลส์ (Robert V. Daniels, 1966) กล่าวว่า "เมื่อประวัติศาสตร์ก็คือภาพรวมของอดีตอันมีค่าของมนุษย์ เมื่อขาดประวัติศาสตร์เราก็ไม่อาจวัดคุณค่าของมนุษย์ได้ เพราะประวัติศาสตร์จะให้คำตอบที่ว่าเราเป็นใครมาจากที่ใด ได้ดีกว่างานชิ้นอื่น ๆ "

จู อาร์ เบนจามิน (Jules R. Benjamin, 1979) กล่าวว่า "ประวัติศาสตร์จะช่วยไขข้อสงสัยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของท่าน เพราะประวัติศาสตร์ก็คืองานที่รวมบทเรียนทุกบทของอดีตไว้"

อาร์เธอร์ มาร์วิก (Arthur Marwick, 1971) กล่าวว่า "ประวัติศาสตร์ทำหน้าที่ตอบคำถามเรื่องราวของตนเอง อีกทั้งเป็นตัวเชื่อมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน สังคมกับสังคม และวัฒนธรรมกับวัฒนธรรม รวมทั้งตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เรื่องราวของมนุษย์ในอดีต"

สำหรับนักประวัติศาสตร์ไทย ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2516) กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ว่า

1. ทำให้รู้เรื่องราวของคนโบราณ ว่าเจริญขึ้นอย่างไร เสื่อมลงอย่างไร อะไรเป็นเหตุแห่งความเจริญ ความเสื่อม
2. ทำให้รู้จักเล่ห์เหลี่ยมและความคิดของมนุษย์ อันเป็นการเพิ่มพูนความฉลาดขึ้นในตัวผู้เรียน
3. ทำให้มีความมานะ พยายาม โดยได้เห็นตัวอย่างอันดีงามในประวัติศาสตร์
4. ทำให้มีศีลธรรมอันดี เพราะประวัติศาสตร์ย่อแสดงให้เห็นชัดอยู่ทุกกาลทุกสมัยว่าคนทำดีย่อมได้ผลดี ทำชั่วย่อมได้ผลร้าย วิชาประวัติศาสตร์ จึงนับเป็นธรรมศาสตร์ (Moral Science) อันหนึ่ง
5. ทำให้มีความเห็นแก่ตัวลดลง และยังเกิดความคิดกว้างขวาง โอบอ้อมอารี เพราะประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยเรื่องของผู้เสียสละ ละประโยชน์ตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น อนึ่ง การเห็นโลกมาก รู้จักโลกมาก ย่อมทำให้มนุษย์มีใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ

เสถียร ศกุนโรจน์ (2523) กล่าวว่า "วิชาความรู้ที่จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ก็คือวิชาประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานของสังคมศาสตร์ทุกสาขา ครอบคลุมไปทั่วทุกแขนงวิชาไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ถ้าชาติใด สังคมใดไม่มีประวัติศาสตร์ของตน ที่ถูกต้องแน่นอน ชาตินั้นก็จะมีวิชาสังคมศาสตร์ที่สมบูรณ์ยังไม่ได้"

นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินะ (2523: 24-26) กล่าวถึงคุณค่าของ
วิชาประวัติศาสตร์ว่า

1. เพื่อให้มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของตนเองและ
สังคมได้ วิชาประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าที่สอนให้รู้วิธีการที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อม
ทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ
2. รู้ว่ามนุษย์สามารถทำอะไรได้ และไม่สามารถทำอะไรได้ รู้ว่าภายใต้
เงื่อนไขอะไรที่ทำให้มนุษย์ทำอะไรได้ และภายใต้เงื่อนไขอะไรที่มนุษย์ไม่สามารถ
ทำอะไรได้
3. สอนให้รู้ถึงอดีต และทำให้คนที่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ เข้าใจความคิด
ของคนอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ได้กระจ่างแจ้งขึ้น
4. วิชาประวัติศาสตร์เน้นความสำคัญของการขจัดอคติ ไม่มีความเป็น
พวกพ้องในการศึกษา จึงวางกลวิธีศึกษาให้ยึดในเหตุผลเป็นใหญ่ ให้รู้จักตรวจสอบ
และวัดน้ำหนักความน่าเชื่อถือของหลักฐานการคิดอย่างเที่ยงธรรมและเป็นกลาง
อย่างแท้จริง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาวิชาการทุกแขนง

นอกจากนี้ เฉลิม มลิล (2523: 9-10) ได้สรุปประโยชน์ของการเรียน
ประวัติศาสตร์ไว้ว่า

1. การเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นความพยายามที่จะทำ
ความเข้าใจความจริง เพื่อเข้าถึงปรัชญาของชีวิต เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์
เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมชีวิตมนุษย์ ความจริงตามธรรมชาติและของโลก
และศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความเป็นจริง (truth)
2. เป็นวิถีทางก่อกำเนิดและพัฒนาปัญญา(intelligence) และสติปัญญา
(wisdom) ได้ทางหนึ่งเพราะงานการศึกษาและค้นคว้าทางประวัติศาสตร์มุ่งเพื่อ
สร้างประสบการณ์ในอดีตที่มีคุณค่าใหม่จำเป็นต้องอาศัยบุคคลผู้มีคุณสมบัติ
ที่สำคัญหลายประการ คือ ความมีเหตุผล ความยุติธรรม ความอดทน ความวิริยะ
อุตสาหะ ความมีระเบียบ ความช่างสังเกต ความละเอียดถี่ถ้วนรอบคอบ ความรอบรู้
และความเฉลียวฉลาด ประกอบกับการเป็นผู้มีอุดมการณ์แห่งตน จึงสามารถฟันฝ่า
อุปสรรคและค้นพบข้อเท็จจริง (facts) อย่างถูกต้องเป็นความจริงและมีคุณค่า

3. เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้วยการดักดวงความรู้และความจริงจากประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้ศึกษาเป็นคนเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันคน ทันเหตุการณ์ และทันสมัย

4. เป็นพื้นฐานในการเสาะแสวงหาความรู้ในแขนงต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์

5. ประวัติศาสตร์สามารถสนองความต้องการและความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นคุณลักษณะทางพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะสัตว์ประวัติศาสตร์ (historical animal)

6. ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับเรื่องราวความจริงหลาย ๆ ประเภทในประวัติศาสตร์ ซึ่งชวนให้คิด ตอบ อ่านและเรียนรู้ เพราะมีคุณค่าและน่าสนใจ

7. ความรู้และแบบอย่างในประวัติศาสตร์ เป็นประสบการณ์สำหรับผู้ศึกษาที่จะใช้เป็นแนวทางในการกล้าเผชิญกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต และเป็นข้อมูลเพียงพอในการพิจารณา วินิจฉัย และตัดสินใจปัญหาใด ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสุขุม

8. ประวัติศาสตร์สอนให้ผู้ศึกษาเป็นคนรักความจริง มีคุณธรรม และมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

9. การศึกษาประวัติศาสตร์มีคุณประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางในการฝึกการสร้างความคิดรวบยอด (concept) อันเป็นแก่นแท้ของความรู้

10. การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นรากฐานนำไปสู่การฝึกให้มีนิสัย ทักษะ ค่านิยมที่ดี และถูกต้องในชีวิต ทำให้คนมีมนุษยธรรม รู้จักเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ ใฝ่เรียนรู้ มีวิจรรณญาณ กล้าวิพากษ์วิจารณ์ อย่างริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงออกในทางที่ถูก มีเหตุผล มีระเบียบวินัย มีความรอบคอบ และรู้จักขั้นตอนของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญยิ่งต่อมนุษยชาติในหลายประการ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ทำให้รู้จักตนเองชัดเจน โดยรู้จักตนเองในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และตนเองในฐานะที่เป็นส่วนใหญ่ของสังคมโลก การไม่รู้จักตนเองจะทำให้เรากลายเป็นคนหลักลอย เป็นคนแปลกหน้าในสังคมของตนเอง ไม่สามารถแยกได้ว่าอะไรที่ทำได้และอะไรที่ทำได้ ประวัติศาสตร์จึงช่วยให้ตนเองสามารถปรับตัวเข้ากับคนกลุ่มใหญ่ได้อย่างสันติสุข โดยไม่รู้สึกตะขิดตะขวงใจ ประวัติศาสตร์สอนให้เราเป็นคนฉลาดทันสมัย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เนื่องจากมนุษย์เราเป็นสัตว์ที่มีสมอง ดังนั้นมนุษย์ย่อมไม่กระทำผิดในสิ่งที่เคยผิดพลาดมาแล้ว มนุษย์จะคิดหาหนทางใหม่ที่ดีกว่าเสมอ ถึงแม้ว่าประวัติศาสตร์จะไม่ซ้ำรอย แต่ประวัติศาสตร์สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการคาดการณ์หรือคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงทำให้คนเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันคน ทันเหตุการณ์ ทันสมัยและทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ประวัติศาสตร์สอนให้เป็นคนขยัน อดทน และมีความวิริยะ อุตสาหะ มนุษย์เราสร้างประวัติศาสตร์ทุก ๆ นาที นักประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะไม่เป็นผู้ล้าหลัง การหยุดไปเพียงหนึ่งวินาทีก็อาจทำให้เรากลายเป็นคนแปลกหน้าในสังคมได้ ประวัติศาสตร์จึงเป็นตัวกระตุ้นให้คนต้องขยันติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ยังแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องกระตุ้นและเป็นแบบอย่างที่คนรุ่นหลังจะได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ ประวัติศาสตร์เป็นรากฐานในศาสตร์สาขาอื่น ๆ เพราะประวัติศาสตร์จะบอกถึงข้อผิดพลาดในอดีต ซึ่งเราจะต้องนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น เราต้องทราบว่าประชาธิปไตยของคนไทยในอดีตมีจุดอ่อนตรงไหน ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงระบอบประชาธิปไตยให้มีจุดสมดุลกับคนไทยได้อย่างไร และประวัติศาสตร์ช่วยสร้างคนดี ให้สังคม โดยทำให้คนมีความเห็นแก่ตัวลดลง มีความคิดกว้างขวาง โอบอ้อมอารี มีความยุติธรรม มีใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ และเป็นคนที่มิเห็นเหตุผลในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ

2

ความหมาย
ของวิชาประวัติศาสตร์

